

# שבת הראי"ה

ליקוטים מתורתו של הצדיק והחסיד, מרא דארעא דישראל, שר התורה ורועה ישראל  
רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

ויקהל  
פקודי

גליון מספר 66

יצא לאור ע"י ארגון 'אור האורות' להפצת תורת הגה"צ הראי"ה קוק זיע"א ♦ שאלות ותגובות ניתן לשלוח לכתובת: רח' הרב צבי יהודה 6 דירה 3 בת-ים, או בדוא"ל: reiyyaa@gmail.com ♦ להתקשר למספר: 0546573528 ♦ תרומות ניתן להפקיד בבנק הדואר חשבון מס' 20778885 ♦ ניתן לקרוא את העלון גם באתר: www.yeshiva.org.il ♦ ניתן לקבל את העלון במייל מדי שבוע

## אורות הפרשה

וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְּׁבֵט וְלֹא, טזז.

"ואמרו על כך במכילתא "ביני ובין בני ישראל, ולא ביני ובין עכו"ם". ובמקום אחר: "עכו"ם ששבת חייב מיתה" [סנהדרין נח:].  
וצ"ע, הרי באות פסוק הג"ל נתנה התורה נימוק: "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וביום השביעי שבת וינפש". וכן הנימוק בדברות ראשונות [שמות כ, יא]. כלום טעם זה לא שייך גם אצל הגוי, שישמור ידיעה אמונית זו? (ואמנם בדברות השניות נתנה תורה טעם נוסף, "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וכו' על כן צוה ה' אלוהיך לעשות את יום השבת" [דברים ה, טז]). וישמרו כולם שבת, גם ישראל וגם אומות העולם, הא כדאיתא והא כדאיתא?  
לעקרון של מעשה בראשית שותפות גם אומות העולם. ואילו יציאת מצרים הייתה רק לישראל בלבד. מעשה בראשית יצר החברה האנושית, זו הבנויה על עזרה וסיוע הדדיים, ומכאן שיתוף היצירה בין בני האדם. בן נח ששבת ביום השביעי, מבלי שנצטווה לכך, ניתק את קשריו החברתיים, הפסיק את מלאכת יצירתו [יום ולילה לא ישבותו" בראשית ה, כב]. ובוזו איבד את זכותו להמשיך לחיות בעולם שבסודו הוא עולם היצירה ולכן בן נח ששבת חייב מיתה. לעומת זאת יציאת מצרים הקנתה קשר סגולי בין כל יוצאי מצרים, שאינו עומד על בסיס חברתי או כלכלי, ומכוחו הם נתחייבו בשמירת שבת [שמועות ראי"ה: פרשת ויקהל תרצ"א].

וּבְמַה יִדְרַע אֲפֹא כִּי מִצַּאתֵי חַן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמְּךָ [...] וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכָּל הָעַם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וְלֹג, טזז.  
ודרשו חז"ל: ביקש משה מלפני הקב"ה וכו' ביקש שתשרה על שכניה על ישראל, ושלא תשרה על אומות העולם" וכו' [ברכות ז].  
"אין בקשה זו משום צרות עין חלילה, אלא טובת המין האנושי. כי הנה הדרכת ישראל ע"פ התורה ומצוותיה היא הדרכה נפלאה שהרבה תקופות צריך המין האנושי להתקדם עד שיהיה ראוי לה. כי התוכנית המוסרית של תורתנו הקדושה היא גבוהה מאוד. על כן לסוף הימים, כשתמלא הארץ דעה את ד', ישוּבו הכל לשאוב מבארן של ישראל. אמנם אפשר היה שתחול השפעה אלוהית על איוה אומה להדריכה לפי מצבה. אבל אז יאבד העולם מרכזו ולא יהיה כח המושך אל פסגת השלמות האנושי האצור בתורת ישראל. על כן ביקש שלא תשרה שכניה כי אם על ישראל, כדי שיהיה רק עם ישראל מרכז של שלמות העולם, ויגרום דבר זה שתי טובות. האחת שיתרכז העולם כולו במרכז אחד המביא שלום ואחדות המין האנושי באהבה. והשנייה, כי יזכו למעלת ההצלחה הגבוהה שהיא נתונה באוצר תורת חיים של ישראל" [עין יא"ה: ברכות פ"א פסקה עב].

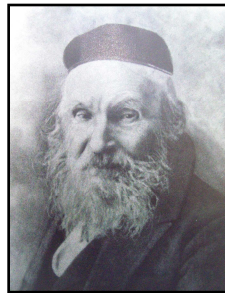
## אורות הראי"ה

### מרון הראי"ה ור' יצחק צבי ריבלין זצ"ל (ב')

#### פרק ב':

#### הקמת המושבות החקלאיות

בשבע שעבר סיפרנו על ר' יצחק צבי ריבלין זצ"ל שהיה בצעירותו מבחירי ישיבת וולוז'ין, ואחרי שעלה לארץ ישראל, התמסר לעבודת ישוב הארץ במסירות רבה. כפי שראינו בהרחבה, את המרץ לעבודתו הוא קיבל מתורת הגאולה של הגר"א – כפי שקיבלה במסורת רצופה מאבותיו – ולפיה אנו נמצאים כדור של גאולה, שהתחלתה בדרך הטבע – בישוב הארץ ובכניינה.



הגאון ר' יצחק צבי ריבלין

ראינו גם את דבריה של הרי"צ ריבלין ומרון הראי"ה, על כך שסדר הגאולה הוא ע"י רשיון המלכות, כפי שכותב הגר"א במפורש. סיפרנו גם על החוברת שהוציא הרי"צ: 'הציונות הגר"אית', ובה הסביר את תורתו הגאולית של הגר"א. השבוע נעסוק בפעולות ישוב הארץ בהם עסק ר' יצחק צבי, ועל השתתפות מרון הראי"ה בהם.

#### חברת 'שלוש ירושלים'

כפי שהזכרנו בשבוע שעבר, את השקפתו הגאולית קיבל הרי"צ ריבלין מתורת הגר"א, שעורר את תלמידיו לעסוק בענייני 'הקץ המגולה'. בדרשותיו היה אומר הרי"צ, שבפעולותיו בישוב ארצה"ק הוא ממשיך את עבודת אבי זקנו ר' הלל ריבלין על דרך 'קץ המגולה'. "אף ראה ר' הלל מראש – אמר הרי"צ – רמזים רבים וקדושים שעליהם ועל כל הגה ורמז של הגר"א הסתמך כמו על אורים ותומים, עד כדי סיכון נפשו בכל מפעליו ומצעדיו. וגם מן השמים הייתה זאת מלכתחילה, שעוד מילדותו התמחה והתאהב ר' הלל בנטיעות, מעשי אביו ר' בנימין ריבלין (בן דודו של הגר"א). ושנים אחדות אחרי התיישבותו בירושלים החל בנטיעת גן לפתיחת 'הקץ המגולה', והשקיע בו הרבה מרץ וכסף" [חזון ציון: 67].  
כמו כן היה מזכיר בדרשותיו את האדמו"ר ר' ישראל מרוז'ין, שהיה נלהב ומעורר הרבה בעד ישוב אר"י ושהצהיר פעמים רבות כי הגאולה תתחיל באתערותא דלתתא ע"י קיבוץ גלויות [מוסד היסוד: עמ' 203].  
בקינתי הקרקעות בארצה"ק הוא ראה מעשה של גאולה, כדבריו: "המצווה על כל איש

ישראל להשתדל בקניית שדות בארץ ישראל, כי בזה הוא כובש את הדרך לגאולה" [ספר 'הרב יצחק צבי ריבלין זצ"ל', (ירושלים תשכ"א) עמ' 60].  
מספר ר' בנימין ריבלין: "שמעתי מפי דודי אהובי הר' יעקב ליב פוטרמן, מה שמע מפי הרב יצחק צבי, כי כאשר יהיו בארצנו הקדושה מאה ישובים של אחינו בני ישראל, לא יבכו עוד על חורבן הארץ" [שם]. בדרשותיו היה מרבה לדבר על 'מצוות הרחבה' – 'הרחיבי מקום אהלך' שתופסת מקום גדול בתורת הגאולה של הגר"א [מוסד היסוד עמ' 61]. בתוך פעילותו הרבה ליישב הארץ, עסק הרי"צ בהכשרת בחורי ישיבות לעבודה חקלאית [בשעריך ירושלים: עמ' 47].  
בתשרי תרמ"ו נוסדה ביוזמתו חברת 'בית ישראל' להקמת שכונה חדשה בירושלים. באותה שנה נקנתה חלקת אדמה מצפון למאה שערים ועליה הוקמה השכונה בית ישראל.

משהצליח במשימתו יסד בשנת תרמ"ז חברה חדשה בשם 'שלוש ירושלים' במטרה 'להכין מושבות ולהרחיב הישוב בארץ ישראל'. חברי הוועד של החברה שיגרו מכתב בחתימת מאה חברים לראשי 'הוועד הכללי – כנסת ישראל', שאיגד בתוכו את כוללות האשכנזי, לעזור להם בהגשמת יעודם להציל את בני ירושלים ולקבל על עצמם "לדאוג להכין מושבות לעבודת האדמה לבעלי כח ואוהבי עבודה אשה בתוכנו". ראשי הוועד הכללי השיבו להם, כי "אין בכוחם לקחת הדבר הזה על שכמם".

אז פנתה החברה 'שלוש ירושלים' ב"מכתב גלוי אל חובבי ציון בכל מקום שהם", צעד מהפכני למדי, והטעימה רצונם של חבריה לצאת ממחנק החלוקה, כי "החלוקה גועל נפשם הוא, בכל מאמצי כוחם יתאמצו לצאת מתוך הכוץ הזה אשר טובעו בו עד צוואר". הם ביקשו מחובבי ציון שיבואו לעזרתם בתרומות כספיות בתורת הלוואה, ע"מ לבנות וליישב את הארץ. כמו כן פנו ר' יצחק צבי ריבלין וחבריו בחברת 'שלוש ירושלים', לנצי"ב מוולוז'ין, שהיה אחד משלושת הרבנים הגבאים היועצים של הנהגת תנועת חיבת ציון. הנצי"ב נטה לאשר את בקשתם, ופנה בעניין זה לרב שמואל מוהליבר זצ"ל, אשר הסכים אף הוא לכך [חליפת המכתבים ביניהם מופיעה ביספר שמואל (יצחק ריבקינד) ירושלים תרפ"א]. אולם חובבי ציון לא נענו לבקשתם, בנימוק, כי אין בידם אדמה לצורך זה.

#### חברת 'נחלת ישראל' – רמה'

בשנים תרמ"ז – תרמ"ח יסד רי"צ ריבלין חברה נוספת בשם 'נחלת ישראל' במטרה לקנות קרקע ולייסד ישוב חקלאי של בני ירושלים במקום הנקרא 'רמה' – צפנית

מערכת לירושלים, ליד קבר שמואל הנביא (נבי סמואל). מאז ועד מלחמת השחרור – במשך שישים שנה – פעלה חברה זו בענייני ישוב הארץ. שישים המייסדים היו ברובם בני היישוב הישן בירושלים.

באחד המעשמים של החברה, שלושים וחמש שנה מאוחר יותר (תרפ"א), מוסברת מטרתה של החברה:

**"קול ברמה נשמע – ושוב נבנים גבולם.**

לפני חמש ושלושים שנה ירו יקירי ירושלים וטובי החרדים שבירושלים אבן הפינה לבנין ארץ ישראל במקום פעולתו של נביאנו הגדול שמואל בהנחה הקדושה רמה שזכה לקשר את כל חלקי עם ישראל לחטיבה אחת ללאום גאולי, האחיזה הזאת נשרדה ע"י הערבים וזרים אכלו אותה ולא יכלו צעירי בני ציון הקיימים להגיע עד שאיפתם ולהתחיל על אדמתם, עד שזרחה שמשא של בריטניה הגדולה וזרם חיים חדשים ורעניים התחיל להראות בכל גבול ישראל, ועם ישראל חי! וזרוע ה' נגלה על יקירי ירושלים המתכוננים לשוב לחייו האלאומיים בארץ קודשו והחלה הנעימה הזאת שבה לנו, ועתה היא בידנו."

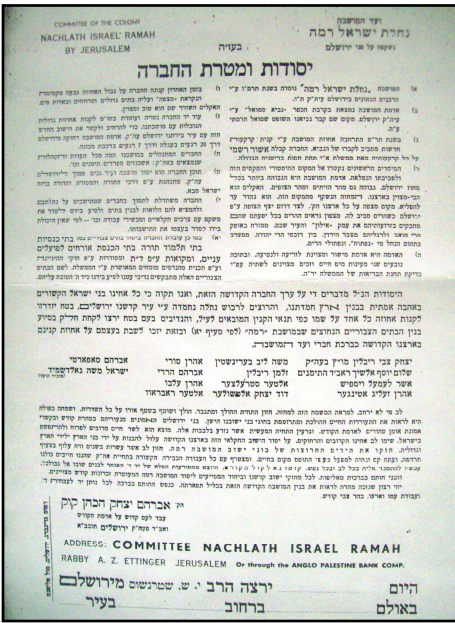
על מסמך זה חתומים הרי"צ ריבלין ושאר חברי האגודה. לאחר מכן מופיע מכתבו של מרן הראי"ה (שמופיע כאן לראשונה מאז אותו פרסום), הקורא לעזור לחברה זו. לפני שניבא את גוף המכתב ציינו, כך במסמך נוסף של חברה זו, שיצא באותה שנה, ובו מתבארים "סודות ומטרות החברה" [ראה צילום למעלה] – מופיע אותו מכתב של מרן הראי"ה, עם שינויים קלים. במקומות שיש הבדל בין שני הנוסחים, הסוגריים המרובעות הם הנוסח של המסמך 'קול ברמה נשמע', ואילו הסוגריים העגולות הם הגירסה של "סודות ומטרות החברה". וזה לשון המכתב:

ל"ב מי לא ירחב, למראה המשמח הזה למחזה, חזון התחיה ההולך ומתגבר, הולך ושוטף בשטף אורו על כל השרדות, ושמה כפולה היא לראות את התעוררות החיים ההולכת ומתרוממת, בחוגי בני יישובנו הישן בני ירושלים, האמונים מעוריהם בהטרת קודש ובקשרי אמונת אומן להטות האדמה הקודש. וגרעין התחיה המעשית אשר נזרע בלבבות אלה, מוצא את לשר חיים מרובים לפרוח ולהתפשט בישראל. שימו לב אחינו הקרובים והרחוקים, על יסוד הישוב [הקרקעי] [החקלאי הזה] בארצנו הקדושה [העולה] להבנות על ידי בני הארץ לידי הארץ וגדוליה. חזקו הידים [הרפוח] [החרוצות] של בוני הישוב המושבה רמה, חזון לב אשר עשרות בשנים היה עלוף בצעיף תרומה, ועתה קם ונהיה למפעל מעשי [שיתפוס] [התופס] מקום בחיים, [שיצטרף] [ומצטרף] עם כל העבודה הכבדה [הקשורה] בתחית אה"ק שהננו חייבים כלנו עכשיו להתמכר אליה בכל לב ובכל נפש. קומו נא לקול הקורא, היוצא ממאורעות הפלא של יד ד' האומר לבנים שובו אל גבולכם. והנני חותם בכרכות מאלופות, לכל מחזקי ישוב קודשנו וכיחוד המסייעים ליסוד המושבה רמה המעוטרת וזכרונות קודש מצויינים.

יהי רצון שזוכה מהרה לראות את בנין המושבה הקדושה הזאת ככליל תפאחה, כנפש החותם בכרכה לכל נותן יד לעבודת ד' ועבודת עמו וארצו, בהר צבי קודש הקה"ק אברהם יצחק הכהן קוק עבד לעם קדוש על אדמת הקודש ואב"ד פעה"ק ירושלים תובכ"א"

בצידי של המסמך מופיעה הכתובת למשלוח תרומות: "הרב אברהם יצחק קוק". יש לציין, כי בין עשרות השמות המופיעים במסמך "רשימת החברים מ'נחלת ישראל רמה" – מופיע שמו של ר' שמואל קוק, אחיו של מרן הראי"ה.

בחורף תרמ"ח נקנתה הקרקע ברמה, ושתי החברות 'שלוש ירושלים' ו'נחלת ישראל' התאחדו להקמת המושבה. לאחר שהות של כמה חודשים במושבה זו, התאכזב הרי"צ ריבלין מהמצב הקשה, ויצא לארצות הברית, שם הוא נותר ללא פרוטה ונאלץ לעסוק ברוכלות בחברות ניו יורק למחיתו. כמה עסקים למען ארץ ישראל באמריקה התעוררו לעזור לו אישית, וארגונו לא תמיכה כספית קבועה, ואף בנו לו בית בשכונת כנסת ישראל בירושלים, אולם השיבו פניו ריקם בעניין המושבה ברמה. עם שובו לארץ ישראל (תר"ן) חזר לפעול בוועד חברת 'נחלת ישראל' לביצוע ההתיישבות ברמה. הוכנה תוכנית ליישוב 300 משפחות בתשלומים לשיעורים, אך העניינים לא זזו.



מכתבו של מרן הראי"ה באחד מהדפוסים שפרסמה חברת 'נחלת ישראל רמה'

גם לאחר שניסה להחיותו מחדש, והחברה לעידוד הדיבור העברי עוררה סערה בין קנאי ירושלים ובלחצם נאלץ לוותר על הרעיון [עייני במאמר הגיל]. (בשבוע הבא נספר על השתדלותו של מרן הראי"ה להגבית את השם בשפה העברית).

בשנת תרנ"א ייסד הרי"צ חברה חדשה בשם "אלף שערים" והצליח לגייס לשורותיה – במשך שבועיים בלבד – אלף איש על מנת לקנות אדמה בסביבות ירושלים, אך גם חברה זו בטלה באותם "ימי בהלות דבר קניות אדמה בארץ הקודש" ובבוא הקץ לבהלות בטלה גם חברה זו.

יישובה של רמה והצמח המשיך להעסיקו, ובשנת תרנ"ה נעשה שוב מאמץ שהוכתר הצלחה זמנית עם התיישבותם של שלושת עשר משפחות תימניות מחברי האגודה על הקרקע. מי שעזר לנסיון זה, היה ר' יעקב משה מן. מהעדר בתים במקום שכרו בית בכפר בית איקסא הסמוך. גם נסיון זה דעך מחוסר תמיכה במתיישרים, שסבלו חרפת רעב.

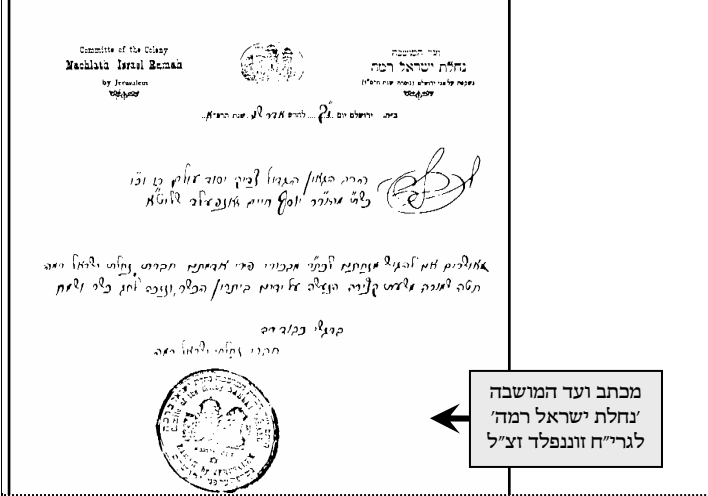
בשנים הבאות, חזרו למקום מתיישרי החברה, והקימו מחדש את המושבה. בשנת תרפ"א הם שלחו לגרי"ח זוננפלד חיטה שמורה מביכורי פרי אדמת המושבה נראה להלן צילום המכתב, ותוך הספר 'מן המקור'. הגרי"ח זוננפלד היה שותף להשקפה זו של 'קץ המגולה' ויישוב הארץ. כך למשל הוא כותב באחד ממכתביו: "בודאי הגיעה השעה שיתעוררו בעלי יכולת ליתן לב ליישוב בקודש. אם כי מאז לבם של ישראל עם הקודש הרומה לחיבת הקודש, לא היה כי אם לתמוך באותם המעשים השרירים שנתנו לבם לעלות בקודש, אבל לשום לב להרבות היישוב בקודש, בזה כנראה לא התעוררו [...] וכנראה נתקיים בנו "אם תעירו וכו' עד שתחפץ". והנראה, שהחפץ הזה, התעוררות עליון" [מנכ"ס ספר 'אם הבנים שמחה' פרק רביעי פס' טו].

בשנת תרפ"ד הקימה החברה התיישבות נוספת במקום סמוך – בכפר אל-בורג, בו היה כבר מבנה קיים (שרידי מבצר צלבני). הם הכשירו את הבית למגורים, והתיישבו 15 חברי האגודה (תימנים ואשכנזים). החברים קיבלו נשק להגנה על המבנים, והאגודה המשיכה ורכשה עוד 1,500 דונם במקום. במאורעות תרפ"ט, נאלצו המתיישרים לנטוש את המקום. השכנים הערבים הרסו את הבתים וסילקו את אבני הגבול.

### חברת ישוב ארץ הקודש

בשנת תרנ"ו ייסד הרי"צ חברה חדשה בשם "חברת ישוב ארץ הקודש" – להגביר אהבת עבודת האדמה בקרב בני ירושלים. החברה התפתחה בקצב מהיר, ובסוכות תרנ"ז התקיימה אסיפת כללית שבחרה בוועד החברה. מטעם החברה נשלחו רי"צ ריבלין וחבר נוסף ליפו ולמושבות יהודה, לתור אחרי מקומות עבודה לפועלים ולגייס חברים. וכך כתב הרי"צ על חברה זו: "אחי, שתפתה נא כלולו יחד לעבוד לב לב נפש לעשות עבור היישוב, לחזק את חברת ישוב ארץ הקודש, אשר נתייסדה לשלוח פועלים למושבות, לחנך את צעירי ירושלים לעבודת האדמה ולהשתדל אחרי כן להביאם אל המנוחה [...] אל נא תעמדו מרחוק בדבר נעלה ונשגב כזה, רק כל אחד יביא בידו מעט חומר ולבנים לחזק את הדיבר, ואז בוודאי ה' יהיה בעזרנו, ונזכה לראות בשיבת ציון ובקירוב נדחי ישראל בב"א."

ועד 'חברת ישוב ארץ הקודש' הוציא חוברות בשם 'חיבת הארץ', ובה פרסם הרי"צ גם דברי תורה תחת הכותרת "מילקוט". הוא נהג לדרוש מדי שבוע בבית הוועד של החברה, דברי התעוררות לרעיון היישוב עד שניתן לו הכינוי "דרשן הגאולה". בהשקפתו הגאולית הוא היה המשך לתלמידי הגרי"א המובהקים, והלך בדרכי אבותיו – גדולי תלמידי הגרי"א – בעניין ארץ ישראל. משפחת ריבלין, אליה השתייך, הייתה המשפחה המרכזית ביותר בקרב תלמידי הגרי"א בוני הארץ ומנהיגי היישוב היהודי באותה תקופה. משפחה לקרה זו כללה בין היתר את ר' הלל ריבלין בעל 'קול התור', ר' משה מגיד 'הדרוש לציון' ראב"ד ירושלים, ר' יוסף ריבלין מייסד ומנהל ה'וועד הכללי', ר' שמואל סלאנט רבה של ירושלים, ר' יחיאל מיכל פינס, ועוד רבים.



בשבוע הבא: הרי"צ ריבלין – ממקימי המזרחי בירושלים

**העלון יוצא לאור בסיוע דפרי שיר' – תדכון שלך לספרי קודש ומוסיקה יהודית.**

**סניף ראשי: תחנה מרכזית ירושלים.**

**פלאפון: 052 4797380**